

ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: ТЕОРІЯ ПОКОЛІНЬ

У статті висвітлено особливості поняття «інформаційна педагогіка», визначено інноваційні завдання формування педагогіки нового типу, окреслено шляхи їх розв'язання як першооснови якісного освітнього процесу в умовах розвитку інформаційного суспільства. У процесі дослідження зроблено спробу проаналізувати теорію поколінь, розроблену Вільямом Штраусом і Нілом Хоувом, і запропоновано вектори її інтеграції в освітній процес.

Ключові слова: інтеграція, інформаційна компетентність, інформаційна педагогіка, інформація, освітній процес, теорія поколінь.

© Козир М.В., 2017

Вступ. Сьогодні час рішуче переходити від розуміння теоретичної значущості самоцінності педагогічної освіти до її практичного втілення. Сутність її полягає в тому, що соціальний інститут освіти створює систему необхідного знання та умови для самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення учня за допомогою сукупного інструментарію, що пропонується дидактикою і носієм якого є учитель. Він є творцем системи предметного знання і фахівцем у галузі методики стимулювання пізнання. Без наявності в учня прагнення до пошуку нових знань праця вчителя знецінюється. Учень у синхронному режимі є носієм статусу творця альтернативного сприйняття і самостійної інтерпретації системи предметного знання, самостійного створення уявлення про предметний макро- та мікросвіт та своє місце в ньому.

Загалом педагогічні кадри в Україні дотримуються спільного бачення держави як гаранта розбудови суспільства, у якому створюватимуться умови для адаптації європейських цінностей освіти. Від себе додамо: на державу покладайся, але й сам намагайся відповідати потребам сьогодення, розробляй професійні технології, адекватні викликам зовнішнього середовища, потребам освітянського ринку, удосконалюй мистецтво педагогічної праці. Позбутися радянського комплексу учителя-виконавця допомагає самокритичне сприйняття власної професійної діяльності крізь призму такої європейської цінності освіти, як «право вчителя на авторську програму навчання».

До списку вимог щодо ключових умінь випускників середніх шкіл у Європі були віднесені такі:

- співпрацювати в групі;
- користуватися новими засобами інформації;
- вирішувати проблеми;
- знайомитися з різними джерелами даних;

— слухати і брати до уваги погляди інших людей;

- розмовляти кількома мовами;
- з'єднувати розрізнені елементи знань;
- брати на себе відповідальність;
- бачити зв'язок між минулими і сучасними подіями;

— справлятися зі складністю і стрімкою зміною сучасного світу.

Більшість цих ключових умінь у синтезованому і комплексному вигляді втілена у Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи «Про середню освіту» (1999 р.), де було обґрунтовано *п'ять напрямів ключових умінь*, а саме:

1) політичні й соціальні уміння, включаючи вміння й бажання поділяти відповідальність, брати участь у груповому прийнятті рішень, розв'язувати суперечки мирно, долучатись до діяльності й допомагати поліпшувати демократичні інституції;

2) уміння, потрібні для життя в мультикультурному суспільстві з метою приборкання расизму та ксенофобії; для запобігання атмосфері нетерпимості освіта повинна забезпечити молодь міжкультурними вміннями, такими, наприклад, як сприйняття різноманітності, повага до інших, уміння жити з людьми інших культур, мов і релігій;

3) майстерне усне і письмове спілкування, яке є настільки важливим для успіху в освіті, соціальному й трудовому житті, що нині без нього особистість наражається на небезпеку бути виключеною із суспільства; тож знання або хоча б можливість вивчення кількох мов набуває дедалі більшого значення;

4) обізнаність про інформаційне суспільство, яке народжується: досконале володіння технологіями, розуміння способу їх застосування, їхніх переваг та небезпеки, а також уміння тлумачити

інформацію, поширювану засобами масової інформації та рекламою;

5) уміння навчатися протягом усього життя, що становить основу неперервної освіти як у робочому середовищі, так і в особистому та соціальному житті.

Метою даної статті є дослідження інтеграції інформаційної педагогіки в освітній процес на основі теорії поколінь Вільяма Штрауса та Ніла Хоува.

Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних науковців, лінгводидактів, педагогів-практиків дав можливість визначити теоретичну основу нашого дослідження:

— положення філософії освіти (В. Андрущенко, Л. Буєва, І. Зязюн, В. Кремень, М. Нікандров, В. Огнев'юк);

— концептуальні ідеї теорії неперервної професійної освіти (О. Беляєв, С. Гончаренко, В. Луговий, В. Мадзігон, М. Махмутов, Н. Ничкало, С. Сисоева);

— положення компетентнісного підходу (Д. Вайт, Дж. Вінтертон, Чю Вудруфф, Ф. Делямар ле Де, І. Зимня, В. Кальней, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равен, Л. Хоружа, А. Хуторської);

— психолого-педагогічні положення теорії діяльності, навчання і розвитку особистості (Б. Ананьєв, Г. Балл, Р. Бернс, Я. Коменський, Я. Корчак, О. Леонтьєв, А. Петровський, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський, Н. Талізін, К. Ушинський);

— психолого-педагогічні положення про формування й удосконалення процесів сприймання й мовлення; формування інформаційно-комунікаційної компетентності, вербальні та невербальні засоби комунікації (П. Блонський, Н. Бориско, Н. Волкова, Л. Виготський, В. Кан-Калік, Г. Костюк, Л. Паламар, Є. Пасов, Г. Шелехова, Т. Шепеленко);

— праці з філософії, лінгвістики, у яких розроблено теоретичні та методологічні засади теорії комунікації (М. Бахтін, М. Бубер, Н. Вінер, Л. Вітгенштейн, Г. Почепцов, Дж. Серль, Ф. де Соссюр, Р. Якобсон, К. Ясперс).

Педагогіка — це наука про життя, про передачу суспільного досвіду від покоління до покоління. Це визначення переходить з підручника в підручник вже багато років. Ми навіть не замислюємося над тим, чи дійсно знадобиться наш досвід тим, кого ми навчаємо і виховуємо. Який власне досвід ми маємо передавати, щоб він був корисний майбутнім поколінням через 20–30 років? Адже педагог має готувати дитину до життя. Не навчати теоретичним знанням, а створити всі умови для формування у дитини вміння вчитися і жити, щоб вона розуміла, якими принципами варто керуватися у тій чи іншій ситуації, у який спосіб розв'язувати ті чи інші складні задачі у майбутньому.

Станом на сьогодні, за підрахунками учених, перше місце серед навичок ХХІ ст. посідає критичне мислення. А чи кожен педагог-практик може впевнено сказати про себе, що він володіє критичним мисленням на високому рівні, тобто у такій мірі, щоб передати цей досвід майбутнім поколінням?!

Не є дивним той факт, що уміння розв'язувати складні задачі посіло друге місце серед ключових компетентностей сьогодення. І лише третє місце посіла здатність до креативу, яку неспроможний відтворити жоден робот чи комп'ютер.

Варто з'ясувати: на якому рівні володіє сучасний педагог цими компетентностями і чи здатен він сьогодні навчити майбутніх педагогів, які будуть готувати до життя в інформаційному суспільстві наступні покоління?

Сьогодні перед педагогікою як наукою постає безліч запитань щодо характеристики сучасного педагога та якості його освіти. Існує такий вислів: «Кожен Педагог — завжди учитель, але не кожен учитель — завжди Педагог!» На нашу думку, в усі часи були люди, які на певному етапі формування особистості мали можливість таким чином вплинути на дитину, щоб це дало їй поштовх для розвитку на все подальше життя. Якими ж якостями має володіти сучасний педагог, щоб власним прикладом мотивувати дітей до навчання; які компетентності у нього мають бути сформовані, щоб він був спроможний передати той досвід, який їм буде дійсно корисним у майбутньому?

Найголовніше завдання нової педагогіки полягає в умінні педагога встановлювати емоційний контакт з аудиторією в цілому та кожною дитиною окремо. Свого часу відомий польський педагог Януш Корчак зауважив: «Будь самим собою, шукай власний шлях. Пізнай себе перш, ніж захоцеш пізнати дітей. Перш ніж намічати коло їх прав і обов'язків, віддай собі звіт у тому, на що ти здатний сам. Ти сам є тією дитиною, яку повинен раніше, ніж інших, дослідити, виховати, навчити».

Головне — педагог має бути почутим дитиною, з нею повинен встановитися «якісний зв'язок», тільки за такої умови вихованець піде на процес комунікації і зможе засвоювати інформацію, яку пропонує педагог. Адже основним завданням нової «інформаційної педагогіки» є формування комунікаційно-компетентної особистості, яка вміє знаходити, критично осмислювати і вдало застосовувати на практиці великі інформаційні обсяги.

«Наша молодь полюбляє розкіш, вона погано вихована, вона глузує над високопосадовцями й не поважає старших. Наші теперішні діти стали тиранами; вони не встають, коли до кімнати заходить людина похилого віку, сперечаються з батьками. Отже, вони надто погані», — цей вислів не з нашого століття, навіть не з ХХ і не з ХІХ, він належить Сократу...

Дуже часто від представників старшого покоління можна почути про те, що вони були зовсім інакшими, ніж сучасна молодь. У них були інші інтереси, захоплення, цінності, пріоритети й риси характеру. У чому ж причина таких розбіжностей між поколіннями? Якою є природа конфлікту батьків і дітей?

Свого часу американські вчені Вільям Штраус і Ніл Хоув займалися дослідженням цього питання, результатом чого стало розроблення теорії поколінь. Вона ґрунтується на ідеї про те, що умови й обставини, у яких росте й виховується людина до 12–14 років, формують притаманну їй модель поведінки й систему цінностей, які вона проносить через усе життя. Безумовно, вони зазнають певних змін, корекції під впливом індивідуальних обставин зовнішнього середовища, але базові, які було закладено у ранньому віці, залишаються на рівні аксіоми. Варто зазначити, що йдеться не про якість освіти й рівень індивідуального виховання у різних родинах, вплив яких на формування особистості дитини не має сенсу заперечувати. Маються на увазі політичні, економічні, технологічні, соціальні фактори, які впливають на становлення особистості.

Штраус і Хоув підкреслюють, що чітких меж, які відокремлюють одне покоління від іншого, не існує. Ритм розвитку поколінь не можна передбачити наперед, як у фізиці чи астрономії, але він схожий на біологічні цикли, у яких можна виокремити певні інтервали. Учені порівнюють тривалість циклів із порами року: так само, як зима може початися раніше або пізніше і бути більш-менш суворою у тому чи іншому році, так і зміна циклів починається у різний час.

За теорією поколінь, як зазначають Штраус і Хоув, кожен чотири покоління складають цикл. Часовий проміжок, у який народжуються представники одного покоління, складає приблизно 20 років, тривалість одного циклу — 80–90 років. Можливо, саме тому більшість класиків літератури залишаються актуальними й зрозумілими навіть через століття, що людське суспільство циклічне (Антипов А.П., 2013, с. 75).

Покоління нового циклу повторюють характерні особливості відповідних поколінь попереднього, тому власне зміну поколінь і порівняли зі зміною річних сезонів, виокремивши 4 типи:

1) **«осінь» (герої)** — діяльнісні, упевнені у собі борці, які не стільки створюють нові цінності, скільки обстоюють існуючі;

2) **«зима» (приспосувани)** — невпевнені у собі, самотні люди, які не мають внутрішнього стрижня, віддають перевагу пристосуванню до оточуючого середовища;

3) **«весна» (ідеалісти)** — революціонери, оптимісти, які створюють нове «світле майбутнє»;

4) **«літо» (реакціонери)** — нестійні, цинічні, розчаровані у реаліях побудованої системи; відкидають моральні цінності.

Незважаючи на те що теорія Штрауса і Хоува була спрямована на вивчення англо-американської історії, вона поширилася по всьому світові. Існує аналіз у тому числі для країн пострадянського періоду.

Покоління GI, або покоління переможців (1900–1923). Ці люди відчули на собі вплив революцій, Громадянської війни, пандемій, непу, старту п'ятирічок, колективізації тощо. Для них характерними є висока відповідальність, працелюбність, оптимізм, віра «у світле майбутнє», приналежність до певної ідеології, заради якої вони здатні пожертвувати власним життям, а також — сім'я і сімейні традиції, домінантність і категоричність суджень.

Мовчазне покоління (1924–1943). На формування цінностей цього покоління вплинули Друга світова війна, сталінські репресії, руїни після війни, голод, індустріалізація, відкриття антибіотиків. Відмінними рисами даного покоління є надзвичайна старанність, терплячість, відданість, беззаперечне підпорядкування закону і правилам, повага до статусу. Дане покоління, на відміну від інших, вирізняється умінням працювати у колективах, які побудовані за певною ієрархією, а також умінням створювати нові системи. Вони надто віддані родині, адже вона була головною умовою виживання.

Покоління «бебі-бумерів» (1944–1963) завдячує назвою буму народження дітей після Другої світової війни. Цінності цього покоління сформували такі події: становлення СРСР як світової супердержави, холодна війна, так звана «відлига», підкорення космосу, перші пластичні операції, створення протизаплідних пігулок, а також єдині стандарти навчання у школах і гарантоване медичне обслуговування.

Усе це сформувало у даного покоління психологію «переможця», заклало інтерес до індивідуального розвитку, сформувало оптимізм, віру у власні сили й успіх, йому притаманний культ молодості. Для них не існує жодних бар'єрів, а якщо й існують, то розглядаються як особистий виклик. При цьому представники цього покоління працелюбні, готові довго й наполегливо йти до власної мети. «Бебі-бумери» прагнуть великої кількості матеріальних речей, які є підтвердженням наполегливої праці, вони зацікавлені у великій кількості грошей. Ще однією їх стихією є запекла боротьба.

Покоління X (1964–1983) — покоління невідомих і самостійних. Прагматизм і сподівання лише на власні сили — ось основні риси «іксів». Це покоління виховувалося у період холодної війни, різкого збільшення потоків інформації та подій, під час зміни великої кількості керівників на національному рівні, перебудови, війни в Афганістані, у період появи наркотиків і СНІДу.

Їхні батьки з покоління «бебі-бумерів» вважали, що всі складнощі, які виникають на жит-

тевому шляху їхніх дітей, мають зробити їх міцнішими. Відповідно «ікси» мають ранній досвід самостійного дорослого життя, що й зумовило їх самостійність, загартованість, індивідуальність, здатність розраховувати лише на себе.

Основними рисами цього покоління є постійна готовність до змін, презирство до суворого контролю, намагання будь-яким способом обстояти власну свободу і незалежність. Вони працюють, щоб жити, а не живуть для того, щоб працювати. Гроші їм потрібні для того, щоб реалізувати мрії, подорожувати, робити те, що вони хочуть. Вони люблять і цінують розкіш, відпочивають у п'ятизіркових готелях, де «все включено». І це зрозуміло, адже це покоління виросло у період суцільного дефіциту. «Ікси» — жорсткі керівники, часто розмовляють на підвищених тонах, вимогливі, цінують чіткість і старанність. Вони не вміють стримувати власні емоції. Ще однією їхньою проблемою є відсутність патріотизму. Це покоління підсвідомо не вірить у міцну державу, адже саме вона була зруйнована у них на очах у період юності. Вони — глобалісти, які не вірять у правила і бар'єри.

Покоління Y, або Міленіум (1984–2000) — товариські оптимісти, впевнені у собі, прагнуть до різноманітності, наївні, дивляться на світ широко відкритими очима. Їхня поведінка не підлягає поясненню, їх неможливо мотивувати грошима або посадою. Вони прагнуть більшого. Для них громадянський обов'язок, мораль, екологія і мир в усьому світі — це сенс життя. На формування цінностей покоління Y вплинули глобалізація і бурхливий розвиток інформаційних технологій, мобільного зв'язку, Інтернету, розвал СРСР, ринкові реформи, політична лібералізація. Для представників покоління Y престижна робота й висока посада не є мрією. «Ігреки» розвиваються по горизонталі, а не по вертикалі. Матеріальні цінності, вплив на людей і влада над ними не цікавлять представників даного покоління, адже найбільше вони цінують емоційний досвід. Престижний роботодавець не є метою, «ігреки» прагнуть дізнатися, що власне залежить від них. Вони хочуть рухати механізм, а не бути звичайними деталями. Заняття, які викликають зацікавленість, одразу проходять пробу «на смак», як правило, «ігреки» одразу відмовляються займатися справою, яка їм нецікава. Раніше подібну мінливість засуджували.

Цінностями вважалися завзятість і цілеспрямованість. Сьогодні все змінилося. Важливою відмінністю покоління Y від інших є те, що в них немає героїв. Таких, яким, наприклад, для «бебі-бумерів» був Юрій Гагарін. Передбачається, що в них і не буде героїв. Вони самі стануть героями для інших поколінь, хоча не завжди хочуть ними бути. Одним з поширених стереотипів є те, що представникам покоління Y через високий рівень егоцентризму не потрібна родина. Цей стереотип спростовано тим, що, маючи у дитинстві негативний досвід розлучень батьків із покоління X (а у них відсоток розлучень дійсно більший, адже у представників цього покоління не було стійкого розуміння того, що таке сім'я — в СРСР плакати виголошували «Славу КПСС» і «Мир в усьому світі», а за кордоном у цей час пропагувалися вільні стосунки), для представників покоління Y сім'я знову набуває значущості.

Покоління Z (з 2001...) — це перше покоління за останні 100 років по-справжньому дорослих людей. Незважаючи на те що найстаршим представникам цього покоління лише 14–15 років, це тямущі, врівноважені люди з тверезим поглядом на речі, здоровою нервовою системою і адекватними реакціями. Вони ростуть серед гаджетів, оточені потоками інформації. Покоління, яке власне було народжене вже в інформаційному суспільстві. Вони швидко дорослішають, займаючись самоосвітою в Інтернеті. Вони мешкають у «віртуальному світі», віртуальні розваги виходять на перший план. Це — покоління досвідчених користувачів, байдужих до брендів. Вони свідомо знають, чого прагнуть і як цього досягти.

Висновки. Отже, нами було розглянуто і досліджено так звану теорію поколінь, яка доводить, що людській історії притаманна циклічність. Адже той, хто не знає свого минулого, не зможе побудувати власне майбутнє. Краще вчитися на помилках минулих поколінь, а також із розумінням ставитися до викликів покоління, яке зростає і вважається мудрішим і раціональнішим за попередні.

Таким чином, інформаційна педагогіка, яка опікується питаннями зв'язку і розробкою методів, засобів і прийомів передачі інформаційного досвіду від покоління до покоління, має ґрунтуватися на принципах теорії поколінь, щоб вдало інтегруватися в освітній простір.

ДЖЕРЕЛА

1. Антипов А.П. За ікса не відповідаю [Електронний журнал] // В мире науки. — 2013. — № 3. — С. 75. — Режим доступу : <http://vikent.ru/author/1850/>
2. Козир М.В. Інтелектуальні можливості в інформаційній компетентності суб'єктів педагогічної взаємодії / М.В. Козир // Педагогічний процес: Теорія і практика : зб. наук. пр. — 2014. — Вип. 3. — С. 93–96. — ISSN 2078-1687.

3. Козир М.В. Інформація як педагогічна категорія процесу формування інформаційної компетентності / М.В. Козир, Н.М. Чернуха // Педагогічний процес: Теорія і практика : зб. наук. пр. — 2014. — Вип. 4. — С. 61–65. — ISSN 2078-1687.
4. Козир М.В. Інформаційна педагогіка як розділ прикладної інформології / М.В. Козир // Освітнологічний дискурс : наук. електрон. вид. — 2015. — № 2 (10). — Режим доступу : <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/235>
5. Симоненко Т.В. Бібліометрика української науки / Т.В. Симоненко // Вісник НАН України. — 2015. — № 3. — DOI: 10.15407/visn2015.03.091.
6. Ogneviuk V. Scientific direction of integrated research of education — osvitologiya / V. Ogneviuk, S. Sysoieva // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : наук.-метод. журн. Київ. ун-ту ім. Б. Грінченка. — 2014. — Вип. 1-2. — С. 5. — ISSN 1609-8595.

Козырь М.В.

**ИНТЕГРАЦИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ ПЕДАГОГИКИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС:
ТЕОРИЯ ПОКОЛЕНИЙ**

В статье освещены особенности понятия «информационная педагогика», определены инновационные задачи педагогики нового типа, намечены пути их решения как первоосновы качественного образовательного процесса в условиях развития информационного общества. В процессе исследования предпринята попытка проанализировать теорию поколений, разработанную Уильямом Штраусом и Нилом Хоувом, а также предложены векторы ее интеграции в образовательный процесс.

Ключевые слова: интеграция, информационная компетентность, информационная педагогика, информация, образовательный процесс, теория поколений.

M. Kozyr

**INTEGRATION OF INFORMATION PEDAGOGY IN EDUCATIONAL PROCESS:
THEORY OF GENERATIONS**

The purpose of this article is to study the integration of Information Pedagogy in the educational process based on the theory of generations (authors: William Strauss, Neil Howe).

The article highlights the features of the concept of “information pedagogy”, defines its objectives, the ways to solve them as primordial quality of the educational process in the development of the information society; attempts to explore the theory of generations developed by William Strauss and Neil Howe, as well as offers the vectors of its integration in the educational process.

Strauss and Howe point out that clear boundaries, separated one generation from another, do not exist. The rhythm of generations’ development can not be predicted in advance, as in physics or astronomy, but it is similar to biological cycles, which can distinguish intervals. Scientists compare the length of the cycles with the seasons, as well as winter may start earlier or later and be more or less severe in a given year, the change of cycles starts at different times.

In theory generations, as noted by Strauss and Howe, every four generations make up cycle. Time period in which representatives of a generation were born, is about 20 years, the length of one cycle is 80-90 years. Perhaps, that is why most of the classics of literature remain relevant and clear even after a century, since human society is cyclical.

It is examined and studied the so-called theory of generations, which proves that human history is inherent cyclical. Those who do not know their past can not build their own future. It is better to learn from the mistakes of past generations, and be understanding to the challenges of generation that is growing and is considered wiser and more rational than the previous one.

Thus, information pedagogy which cares of communication and development of methods, tools and techniques of transferring of information experience from generation to generation, should be based on the principles of the theory of generations to successfully integrate into the educational environment.

Key words: integration, information competence, information pedagogy, information, educational process, theory of generations.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2016

Прийнято до друку 25.10.2016